

פרק 9

בדרך לחווה הסינית

תורת הלחימה, שהתייחסה לאפשרות של מלחמה בחזית הדרום, הניחה כי בכל מצב מלחמה צה"ל מחזיק ושולט בגדה המזרחית של תעלת סואץ, וניתן יהיה לרכז שם את אמצעי הצליחה, להביאם לאזור שיועד לצליחת התעלה, יחד עם הכוחות המחפיים והכוחות הצולחים. אבל באוקטובר 1973 המצב היה שונה. המצרים החזיקו ברצועה של כמה קילומטרים ממזרח לתעלה, שלטו באש על צירי התנועה לכיוון התעלה, וקודם לצליחה לגדה המערבית צריך היה להבקיע דרך המערך המצרי הצפוף ולפתוח מסדרון שדרכו ניתן יהיה להגיע את הכוחות והאמצעים לחציית התעלה. לאחר מכן להרחיב אותו לאגפים מול כוחות אויב גדולים וחזקים שהתבצרו בשטח זה כעשרה ימים ולהגן עליו מול התקפות נגד. האוגדה של אריק שרון, אוגדה 143, היא שנקבעה להבקיע את המערך, לפתוח מסדרון אל התעלה, להקים ראש גשר בצד המזרחי שלה ולהעביר כוחות ראשונים לגדה המערבית. מיד לאחר שיגיעו אמצעי הצליחה, תהיה זו אוגרה 162 בפיקוד אברהם אדן, "ברן", שתצלח את התעלה ותעביר את הלחימה לשטח מצרים.

אבל בבוקר ה־16 באוקטובר, לאחר קרב הבקעה עקוב מדם ורב נפגעים, התברר כי למרות הלחימה הקשה של חטיבה 14 מאוגדת שרון, שעליה הוטל לפתוח מסדרון לתעלה וליצור את ראש הגשר בצדה המזרחי, אין מסדרון, אין גשר, והצירים המובילים אל התעלה – "עכביש" ו"טרטור" - חסומים. בנוסף, הדוברות נתקעו בציר "עכביש", גשר הגלילים נשבר וגרירתו נעצרה עד להשלמת תיקונו ועד שניתן יהיה לפתוח את ציר "טרטור", ממערב לתעלה נמצאת חטיבת צנחנים מוקטנת של דני מט עם 28 טנקים בלבד מחטיבה 421, בפיקוד המח"ט חיים ארז, שהועברו על גבי התמסחים.

כל זה לאחר ליל קרבות כבדים שניהלה חטיבה 14 מאוגדת שרון בשני

מוקדים : איזור ציר "אושה" שמצפון לאזור החציה של התעלה, ובצומת "טרטור"- "לכסיכון", שממנה היתה החטיבה צריכה לפתוח את "טרטור" ממערב למזרח, אך נעצרה על ידי מה שכונה תחילה "מארב" אחר כך "מגן נ"ט" מצרי, ובבוקר המחרת הוגדר על ידי הרמטכ"ל כ"פלונטר" - ומאוחר יותר כ"פקק".

במהלך הלילה נערכו כמה התקפות על הצומת על ידי גדוד הסיור האוגדתי 87, על ידי גדוד 184 מהחטיבה, על ידי כוח מחטיבה 600, ולבסוף גם על ידי כוחות צנחני מילואים של נתן שונרי. סמוך לשעה 04:00 הוטל על גדוד צנחנים מוקטן, מתוגבר בטנקים. לפתוח את ציר "טרטור" ממערב למזרח. המג"ד שונרי התקדם על ציר "טרטור" עם שני זחל"מים ונותק משאר הכוח. בשעה 05:20 התקשר למח"ט אמנון רשף: לוחמיו מכותרים בציר "טרטור" והוא מבקש סיוע וחילוץ. בשעה 06:55 שונרי זועק בקשר: "תוקפים אותנו טנקים. מצבנו קשה. מבקש סיוע מהיר של ארטילריה, טנקים ומטוסים. לא מסוגל לנתק מגע". סמח"ט 14, אריאלי, מנסה להתקדם על ציר "לכסיכון" לעבר צומת "טרטור" - "לכסיכון" כדי לסייע לצנחנים, אבל נסוג לאחור לאחר ששלושה טנקים שלו נפגעים.

רשף מבקש תגבור, והגדוד של עמי מורג מחטיבה 421 נכנס לציר "טרטור". טנקים שלו נפגעים מיד והוא מדווח: "איני רואה כל אפשרות לפרוץ את הצייד. זו התאבדות להיכנס פנימה..." רשף מבקש עוד תגבור, וכוח טנקים, בפיקודו של עוזי בן יצחק מחטיבה 600, נכנס גם הוא לציר, סופג מטחי טילים ושב על עקבותיו. לצנחנים של שונרי אבדות רבות: 25 הרוגים ועשרות פצועים, שפוננו בהמשך על ידי כוחות שריון.

את תמונת המצב בבוקר ה-16 באוקטובר סיכם האלוף שרון: "זה מה שהצלחנו לעשות. מערבה הגענו להישג, לאורך התעלה הגענו להישג, ציר 'טרטור' אינו פתוח, אבל ציר 'עכביש' מוחזק. לא פתחנו כאן מסדרון של כמה קילומטרים שהיה מצופה שנפתח, אבל זה מה שהיה אפשר לעשות באותו הלילה".

וזה מה שאומר האלוף גונן, שירד באותן שעות לשטח: "החווה הסינית תפוסה על ידי המצרים, ציר "טרטור" תפוס, ציר עכביש תפוס. יש צנחנים בצד השני, גשר הגלילים עוד מעט תקין, יש ארבע-חמש דוברות. כל מה שמונע לעבור זה האויב".

בחפ"ק הפיקוד נראה היה שאוגדה 143 מיצתה את כוחה. בשעה שש בבוקר העלה אלוף הפיקוד שמואל גונן (גורודיש) בפני מפקד אוגדה 162 את האפשרות

שיצטרך להתערב בפתיחת הציר ולהקצות לכך כוחות. מפקד האוגדה, האלוף אדן, שביקש לשמור את אוגדתו לצליחה, לא התלהב מהרעיון לשנות את המשימה.

שר הביטחון והרמטכ"ל היו בלילה בחפ"ק פיקוד דרום שב"דבלה" ועקבו אחרי התפתחות הקרבות. בשמונה וחצי בבוקר סיכמו השניים כי לנוכח אירועי הלילה וחוסר היכולת של אוגדה 143 המותשת לפתוח את הצירים החסומים, תעבור חטיבה 35 לפיקוד דרום, תנסה להרחיב את המסדרון לכיוון צפון ולהשתלט על גשרים מצריים מעל התעלה. בשעה אחת בצהריים הורה פיקוד דרום להעביר את מפקדת חטיבה 35 לטסה ולהכפיף אותה לאוגדה 162 למשימת אבטחה או לטיהור הצירים "עכביש" ו"טרטור". ניקוי הצירים התחייב גם נוכח העובדה שלאחר שהגשרים יעברו על הצירים לעבר התעלה, הטנקים של אוגדה 162 אמורים היו לעבור עליהם, אבל הם לא יכלו לעשות זאת כל עוד טילי הנ"ט המצריים, ה"שמל" והסאגר", הופעלו בידי חוליות נ"ט, שלהערכת הפיקוד היו פזורות בין צירי "טרטור" ו"עכביש".

נחתנו ברפידיים, התארגנו בפאתי שדה התעופה, ואני שלחתי את הסמג"ד, זאביק דרורי, למפקדת הפיקוד כדי שיברר מה הפעילות המתוכננת לגדוד. דרורי הגיע לקצין האג"מ הפיקודי, סא"ל שי תמרי, שהיה בעבר הלא רחוק מפקד הגדוד ואני הייתי סגנו. תמרי אמר לו שאנחנו צריכים להמתין לאוטובוסים שייקחו אותנו לטסה, למפקדה העורפית של אוגדה 162. "אתם חייבים להגיע לטסה במהירות", הבהיר.

אם צריכים אותנו כל כך דחוף בטסה, למה מניידים אותנו באוטובוסים? למה לא מטיסים אותנו לשם? שאלתי את עצמי. עוד שאלה אחת מני רבות, שלא ניתנו להן תשובות ברורות. עוד לפני שיצאנו ניסיתי, ללא הצלחה, ליצור קשר עם מפקד החטיבה, עוזי יאירי.

חשוב להבין את אווירת המשבר שהיתה באותן שעות אווירת משבר בכל הדרגים – החל ברמטכ"ל, דרך מטה פיקוד הדרום בחמ"ל "דבלה", וכלה באוגדות

שרון וברן . "הכל היה שברירי, תלוי על בלימה" כתב ההיסטוריון עמירם עזוב בספרו "הצליחה", וזו לא היתה הגזמה כלל. שני אמצעי הצליחה, גשר הגלילים וגשר הדוברות תקועים על עכביש לאחר שחטיבה 14 לא הצליחה לפתוח את ציר "טרטור" לתנועה והכוחות המצריים, שהיו ערוכים מצפון לו, איימו המסדרון הצר שדרכו הכוחות היו אמורים לעבור בדרכם לתעלה. חטיבות השריון של אוגדה 162, שאמורות לחצות את התעלה על שני גשרים, עמדו במקומן, ללא יכולת להתקדם. לנוכח תמונת המצב הקשה הציע שר הביטחון דיין, עוד בשעות הבוקר המוקדמות, להחזיר את הצנחנים מהגדה המערבית כי "אין גשרים ואין צליחה", בניגוד לעמדת שר הביטחון, המפקדים בשטח - שני מפקדי האוגדות : אלוף הפיקוד גונן, מפקד החזית בר-לב והרמטכ"ל דדו – טענו כי חייבים להמשיך את ההתקפה, ולהשקיע את כל מה שנדרש כדי להרחיב את ראש הגשר כלפי צפון, לפתוח את הצירים, לקדם את הגשרים ולהעביר עליהם כחת אוגדתיים

...

כיוונו של ציר "טרטור", שאליו יגיע גדוד 890 בעוד כמה שעות, הוא ממזרח למערב. אורכו כשישה קילומטרים, והוא ציר כורכר ישר וברוחב המתאים, שהוכן במיוחד לצורך הובלת גשר הגלילים, שעליו יעברו הכוחות לגדה המערבית. "טרטור" נשלט מצפון על ידי גבעות חוליות, ובאגפיו הוא חרוץ בתעלות שהמצרים בנו לצורך השקיה חקלאית. ציר "עכביש" נמצא, בערך, במקביל לטרטור ומדרום לו. כיוונו - ממזרח לדרום-מערב. המרחק שבין שני הצירים הוא בין קילומטר לשניים. ציד "טרטור" הוכן לכך מראש על ידי האלוף אריאל שרון, בהיותו אלוף פיקוד הדרום. שרון הניח על סמך מיקום הארמיות בגדה המערבית של התעלה, עוד טרם המלחמה שזה יהיה גם מיקומן במקרה שהצבא המצרי יצלח את התעלה מזרחה. זו הייתה הנחה הגיונית, שאמנם התממשה הארמיות המצריות צלחו והתמקמו בגדה המזרחית בדיוק כפי שצפו, ובין שתיהן נותר "תפר", שרוחבו כ-20 קילומטרים ושדרכו הבקיעה חטיבה 14 לעבר התעלה. הכוחות הצולחים - חטיבת הצנחנים 55 המוקטנת שתוגברה בבוקר בעשרה מנקים מחטיבה 421 ובהמשך בעוד 18 – הצליחו לחצות בלילה את התעלה, אבל כל הנסיונות לפתוח את שני צירי הצליחה כשלו-נבמחיר כבר של עשרות הרוגים. החיילים המצרים, מתוגברים בכוחות שריון נאחזו במרחב שמצפון

ל"טרטור" ואיימו מהתעלות גם על התנועה בציר "עכביש", כפי שהעיד מח"ט 421, אל"מ חיים ארז, שהתקדם על "עכביש" ודיווח בשמונה בבוקר לשרון כי הציר חסום ומסוכן לעבור בו.

באותה שעה ממש, בקצה המערבי של "טרטור", הצליח מח"ט 14, אמנון רשף, בעזרת כוח מאולתר של שרידי גדוד 407 מחטיבה 600, לכבוש את צומת "טרטור"-לכסיקון ולדווח למפקד האוגדה שרון: "הצומת בידי!" אבל שלוש שעות כך דיווח אמנון רשף שמצב חטיבתו מבחינת תחמושת ודלק הוא קריטי, והמאמץ העיקרי של החטיבה הוסט מיזמה התקפית לשמירת הישגיה. גם שרון מבין בשלב זה את מצבה הקשה של חטיבה 14, החטיבה שהבקיעה את הדרך לתעלת סואץ. הוא מבקש תגבורת ממפקד אוגדה 162 ומקבל ממפקד האוגדה גדוד טנקים בפיקודו של עמיר יפה

לנוכח מצבה הקשה של חטיבה 14, וההבנה ששרון אינו יכול להבטיח את מסדרון הצליחה, האלוף אדן מקבל בשעה 12:00 שינוי משימה מחמ"ל פיקוד דרום: אריק יישאר אחראי לראש הגשר, בעוד אוגדה 162 תפתח את שני הצירים החסומים ותביא את הדוברות לתעלה. לאחר פתיחת הצירים שרון יהיה אחראי לגרירת גשר הגלילים אל מקום החציה.

אוגדה 162 לא הצליחה לפתוח את שני הצירים החסומים, והוחלט לחכות לחטיבה 35. אם גם הצנחנים לא יצליחו במשימה, כך מתבטא אלוף הפיקוד גונן, חידון אפשרות להחזיר את הכוחות שנמצאים כבר בגדה המערבית. במקביל, כינס מפקד החזית, רב-אלוף חיים בר-לב, ישיבה בחמ"ל הפיקוד והציג שלוש אפשרויות: הראשונה - לוותר על הצליחה, אפשרות שהוא פסל מיד.

השנייה – להמשיך בצליחה כשעדיין אין גשר והצירים מאוימים תדירות. "גם אם נעביר 300 טנקים", טען בר-לב, "אין ביטחון שכוח כזה יוכל להשיג הישגים של ממש". זו הסיבה שהוא פסל גם את האפשרות הזו.

והאפשרות השלישית, שאותה בר-לב העדיף: להמשיך בתוכנית המקורית בכוחות אחרים, בל"ז אחר, תוכנית שתבטיח ראש גשר יציב ופיתוח מתקפה של שלוש אוגדות. וזו התוכנית שנותרה על הפרק.

ב-17:30, בשיחה בין מפקד חזית הדרום בר-לב ושר הביטחון דיין, הובהר שאף אחד משני הצירים עדיין לא נפתח וכי יש צורך להפעיל את חטיבה 35 כדי לאפשר את הצליחה בהתאם לתוכנית המקורית. שעה וחצי מאוחר יותר עדכן הרמטכ"ל דדו כי חטיבה 35, בסיוע טנקים, תפתח את הציר, "ובבוקר יהיה פה גשר".

זו, אם כן, תמונת המצב בשעות הערב של 16 באוקטובר: "טרטור" סגור פיזית על ידי כוחות מצריים - ו"עכביש" נשלט על ידי אש טילים. האחריות לפתיחת הצירים וקידום אמצעי הגישור הועברה מאוגדת שרון לאוגדת "ברן", שלא עשתה כל מאמץ לפתוח אותם.

האווירה בשעות אחר הצהריים והערב של ה-16 באוקטובר הייתה קשה. תחושה של משבר בחזית הדרום. תחושת המשבר הייתה בכל הדרגים, החל מהרמטכ"ל, דרך מטה פיקוד הדרום בחמ"ל "דבלה" וכלה באוגדות שרון ו"ברן" הכל כל כך שברירי, תלוי על בלימה ומעמיד קשיים רבים בראש הגשר ובעיקר בשני צירי התנועה, "עכביש" ו"טרטור".

בשעה 15:15 הודיע אלוף גונן לעוזר הרמטכ"ל, אלוף רחבעם זאבי, גנדי, שאוגדה 162 לא הצליחה לפתוח את הצירים "עכביש" ו"טרטור" בכוחות עצמה לכן הוחלט להמתין לבואה של חטיבה 35 שתנסה לבצע את המשימה יחד עם כוחות האוגדה. לדבריו, צפוי שההתקפה תחל בעוד כחמש שעות, שכן החטיבה מגיעה באוטובוסים מרפידים.

בספרו "על שתי גדות הסואץ", כתב על כך האלוף אדן: "הגעתי למסקנה כי השריון המצרי מדיוויזיה 21 מנסה למשוך אותנו למלכודת כדי שמשגרי הטילים יטפלו בנו. לא היה לי כל עניין ליפול למלכודת... נתק'ה ניר מח"ט 217 שתגבר את האוגדה מודיע שהוא אינו יכול לבצע את המשימה ובשעה 17:30 מסיג לאחור לחניון ב'כספי'. גם גבי עמיר מח"ט 460 הוצא החוצה ובזה הסתיים השלב הזה..." לאור זאת, פונה האלוף אדן לפיקוד: "דיווחתי על המצב והצעתי לפתור את הבעיה בטיהור שטח בלילה, בלחימת חי"ר. ההצעה התקבלה ונענית שיגיעו לגזרתי כוחות צנחנים בפיקוד עוזי יאירי לתקוף בלילה".

בשעות הערב, כאשר הרמטכ"ל חזר מחזית הדרום לתל אביב אלוף רחבעם זאבי מעדכן אותו שהפיקוד מכין התקפה משולבת של חטיבה 35 וכוחות אוגדה 162, כדי לטהר את צירי "עכביש" ו"טרטור" ונראה שההתקפה תתחיל בעוד כשעתיים. בקד"מ (בקבוצת דיון מבצעי) הרמטכ"ל, שנערך בשעה 19:00, דיווח ראש מדור דרום באג"מ מבצעים, על המצב בחזית הדרום, בין השאר ציין כי "הפקק" המצרי באזור "החוזה הסינית", טרם נפרץ ולצורך פריצתו נערכות עתה חטיבות 217 ו-460

מאוגדה 162 וחטיבת הצנחנים 35 שהועברה לרפידיים. התמונה שעלתה היתה של התקפה אוגדתית – שלוש חטיבות – לפתיחת הצירים ולהשתלטות על המגן המצרי. בסיכום הקד"מ, נתן הרמטכ"ל תחזית להמשך המערכה: "חטיבה 35 תפתח את הציר ובבוקר יהיו גשרים על התעלה ואז ניתן יהיה להעביר לגדה המערבית מפקדת אוגדה ועוד שתי חטיבות נוספות, להרחיב את ראש הגשר ולקעקע את המערך המצרי". (מתוך ספרו של שמעון גולן, "מלחמה ביום הכיפורים").

ועכשיו כולם ממתינים לחטיבת הצנחנים של עוזי יאירי שתגיע ותפתח את הצירים, כאשר בעצם מדובר בגדוד 890 בלבד, שכן גדוד 50 היה בלחימה ברמת הגולן, גדוד 202 בגזרת המתלה, הסיירת הייתה כוח מטכ"לי, ופולגת החה"ן פעלה בגזרה עצמאית. כך, בצורה חפזה ולא מסודרת, הוכנס גדוד 890 ת"פ חפ"ק חטיבה 35 לקרב על הצירים.

עוזי יאירי וחפ"ק החטיבה הגיעו לטסה, המפקדה העורפית של אוגדה 162, בסביבות השעה 16:00. זה הזמן שבו חיים בר-לב מתקשר לעוזי בטלפון ומעדכן אותו על מצב הכוחות בגדה המערבית, על בעיות קשות להעביר את הגשר ועל כך שיש חשיבות עליונה שנגיע לשם מהר ונפתח את הציר. בר-לב מורה למח"ט 35 להגיע במהירות ל"עכביש" 55, חלקו המזרחי של ציר "עכביש", שם ממוקמת המפקדה הקדמית של "ברן" כדי לקבל הוראות. ביומן המבצעים של חפ"ק הפיקוד רשומים דברי בר-לב: "עכשיו 'עכביש' ו'טרטור' הם לא לתנועה והם דופקים שם עם ה'שמאלים' ('צ"ל' 'סאגרים'. י"מ) כל טנק ורכב. הסיכוי שלנו לחזור למערך האורגינלי הוא לחזור לשיטה הקודמת ולפתוח את צירי 'טרטור' ו'עכביש'... השטח מלא תעלות, קצת טנקים וחי"ר עם נ"ט. אריק בבוקר ניסה לעשות את זה ונשרף. צריך לארגן גשרים ולהעביר. אז עכשיו הכנסנו את 'ברן' בניסיון לנקות. מאחר שיש שטח עם המון מחפורות ועוד מעט ירד הלילה, אנחנו רוצים שתעשה את זה בסיוע של ברן. ביום לא תספיק, אז תעשה זאת בלילה... הכוחות שלהם זה חי"ר רגיל שזחל במשך היום מפני שאריק לא שמר... אם ננקה את הציר אנו יכולים לעשות מהלך שהוא בעל משמעות הכרעה. אם לא, במוקדם או במאוחר ניאלץ להחזיר את החבר'ה שעברו".

המסר ברור: גורל הצליחה ואולי המערכה בחזית הדרום כולה מוטל עתה על כתפי המח"ט וחטיבה 35, ואם נדייק – על כתפי גדוד 890.

עוזי יאירי לוקח ג'יפ ומנסה להגיע ל"עכביש" 55, שם הוא אמור לקבל פקודה מסודרת, אבל לא מצליח להגיע. כל צירי התנועה חסומים במאות ואלפי כלי רכב של שתי אוגרות המילואים והוא חוזר לטסה, למפקדה העורפית של אוגדה 162,

בעוד מפקד החטיבה מיטלטל בין טסה ל"עכביש" 55, אנחנו עולים על האוטובוסים שמגיעים לקחת אותנו מרפידים. הנסיעה בין רפידים לטסה, שאמורה להימשך פחות משעה במצב נורמלי, לוקחת לנו שעות. כל הצירים פקוקים בדרגים של שתי אוגדות: ארטילריה, תחמושת, ציוד רפואי, כוחות צליחה, כוחות גישור ומה לא. אי אפשר להתקדם, אי אפשר לעקוף. תנסה לעקוף – תשקע בחול. ירדתי מהרכב עם נשק וממש בכוח הזרוע פיניתי לנו נתיב להגיע במהירות לטסה. בטסה אני פוגש את קצין האג"מ גיל דוד. הוא מכוון את הגדוד למנחת המסוקים לשם מגיע מפקד החטיבה לאחר שלא הצליח להגיע לחפ"ק של "ברן". יאירי חזר מתדרוך במפקדה העורפית של אוגדה 162 ומתאר לנו את המצב באופן כללי: יש לו מפה 1:50:000 – מפת ניווט, לא מפה שנותנים על גביה פקודת קרב. אין בה את הפירוט המינימלי הנדרש, אבל זה מה שיש לו. יאירי פרס את המפה על מכסה המנוע של הג'יפ שלו והחל להסביר לי ולמפקדי הפלוגות: "זו נקודת הצליחה, כאן הכוח של דני מט, זה אזור הלחימה של חטיבה 14. המיקום של הארמיות המצריות, הארמיה השנייה והארמיה השלישית, סומן בצורת ביצה, וכן סומנו כוחות אויב באזור ראש הגשר. וכמובן הצירים החסומים, 'עכביש' ו'טרטור' שאותם צריך לטהר מחוליות נ"ט".

שאלתי את יאירי מה בנוגע לסיוע טנקים, ארטילריה או סיוע אווירי, והאם אפשר לקבל פירוט יותר מדויק: אולי תצלומי אוויר של מיקום חוליות הנ"ט המצריות על הצירים, והוא עונה לי שזה פחות או יותר כל מה שהוא יודע ועוד מעט יגיעו מסוקים, נטוס ל"עכביש" 55, לחפ"ק הקדמי של "ברן", שם נקבל פקודה יותר מפורטת. תדרכתי את המפקדים ואת לוחמי הגדוד לגבי המשימה ושיטת הפעולה. הדגשתי כי ננוע עם כוח חוד של פלוגה ב' של יקי, אחריו החפ"ק הגדודי והפלוגות מאחור. בכל מקום שנזהה את החוליות נפרוס רתק, וכוח יאגף אותן בהתאם לתוואי השטח. כך נשמיד אותן. עלינו על המסוקים וטסנו ל"עכביש" 55. אני טסתי במרכז הכוח. מניסיון קודם

ידעתי שאם תשתבש ההטסה, תמיד אשאר עם לפחות מחצית מהכוח. כשהגעתי, החפ"ק של עוזי עם הסמח"ט אמנון שחק, קצין האג"מ, גיל דוד, הקמ"ן, דרור צורף וקצין הקשר ליאור, כבר נמצאים בחפ"ק של מפקד אוגדה. כשאני מגיע, מובילים אותי לחפ"ק, אוהל על גבעת חול מעל "עכביש" 55. לידו כמה נגמ"שים. שם אנחנו אמורים לקבל פקודה מסודרת לקראת הקרב שנודע בכינויו "הקרב על החווה הסינית", למרות שיותר נכון להגדירו כקרב על פתיחת צירי "טרטור" ו"עכביש".

נכנסתי לאוהל החפ"ק. מפקד האוגדה היה שם, ולצדו סגנו, דוביק תמרי, קמ"ן האוגדה וקצין האג"מ. כל הבכירים. הפקודה שאנחנו מקבלים בפורום הזה היא לא יותר מפורטת מזו שקיבלתי מעוזי יאירי קודם לכן בטסה: "פה דני מט, פה אנחנו, פה האויב, מסומן בעיגולים גדולים על גבי אוטופוטו ישן, שם הצירים עליהם יש חוליות נ"ט, תטהר אותם. חוליות נ"ט, מה הבעיה...?" המשימה שקיבלנו הייתה סריקה וטיהור של ציר "עכביש" וקילומטר דרומה, סריקה וטיהור השטח שבין ציר "עכביש" ל"טרטור" בפריסה רחבה של יותר משני קילומטרים, והכול במטרה להשמיד את חוליות הנ"ט, כדי לקדם את ציוד הצליחה ואת כוחות השריון לחציית התעלה מערבה. הכול על הכתפיים שלנו. גדוד צנחנים אחד וכמה תוספות.

אין תרגולת כזו של פריסה רחבה בלילה. התרגולת הנכונה היא כוח קטן בחוד שינסה לאתר את האויב ואז להפעיל את הכוח מהאגף או מהעורף. אבל כאן ניתנה פקודה מפורשת לפרוס את הגדוד על מרחב של שניים-שלושה קילומטרים. מאוחר יותר אמר האלוף "ברן" שזכר משהו דומה, מסריקות שטח במלחמת העצמאות...שאלתי לגבי חבירה לכוחות שריון ונגמ"שים וראיתי שהם מאבדים את הסבלנות. הגישה, כפי שכבר ניתן להבין, זו גישה מקלה, היא לא מתייחסת לנתונים שהצטברו במהלך הלילה הקודם, היום והשעות האחרונות. היא לא מתייחסת ללחימה העקובה מדם של כוח שונרי ולא לאבדות שספגה החטיבה של רשף, חטיבה 14, בשעות הלילה והיום. למרות שכל הדברים האלה ידועים, עדיין דובר על חוליות נ"ט שפזרות בשטח. ביקשתי פירוט של מיקום האויב ואומרים לי: "זה הפירוט. חוליות". ומראים לי באופן כללי איפה מצויים הכוחות המצריים, מסומנים על אורטו פוטו ומוקפים בשני עיגולים דמויי ביצה. אותי מעניין מה יש על הצירים ובסמוך להם כדי להילחם בהם בצורה נכונה. התשובה הייתה: זה מה שידוע. חוליות נ"ט שפזרות בשטח.

דרשתי לקבל קישור ותיאום ארטילרי. הם התייעצו לרגע ואמרו לי שלקבל קישור ארטילרי מאחד מגדודי התותחנים זה דבר שייקח זמן, ולנו אין זמן לכך. לכך.

אם יהיה צורך, הם אמרו, הרי שכבר סגרנו עם חפ"ק החטיבה לקבל סיוע ארטילרי ברשת הפיקוד.

'מה עם טנקים?'

"את זה סגרנו עם המח"ט. אם יש צורך בטנקים נתגבר בטנקים. הכול כבר מתואם עם חפ"ק החטיבה", נאמר לי בקוצר רוח. "הזמן קצר ודוחק ואתם חייבים להתחיל לנוע מיד ובמהירות, אחרת הצירים לא ייפתחו בזמן, הלילה, עם כל המשמעות שיש לכך. כל מה שצריך ייסגר ברשתות הקשר. חזרנו ואמרנו לכם את חשיבות הצירים והדגשנו שמדובר בחוליות נ"ט. מה עוד נחוץ?!" מתחילת הנחיתה ועד תחילת התנועה של הגדוד עברה פחות משעה. למעשה לא קיבלנו כל פקודה מסודרת. לא היו תדריכים. לא היה שום מודיעין בסיסי. הכול דחוף ובהול. רק חוליות נ"ט ודע לך שגורל הצליחה כולה על כתפך... לא רק אני. גם עוזי יאירי לא ידע לקראת מה הוא הולך. בתחקיר שנערך בנובמבר 1973, חודש לאחר המלחמה, אמר מח"ט 35: "לאחר שהגעת לחפ"ק פגשתי את 'ברן' והוא אמר לי 'אריק מעבר לתעלה, העסק סגור על ידי צייד טנקים. קח כל מי שיש לך ביד, תתפרס רחב עד כמה שאפשר... תנוע ותהרוג אותם... אני אז לא הבנתי בדיוק את המשמעות של החווה הסינית' ו'מיסורי'. במקום התקפה מסודרת כפי שהפיקוד חשב והורה, וכפי שהוצג במטכ"ל בקד"מ רמטכ"ל וסיכום הרמטכ"ל, העמדה של "ברן" הייתה שאין טעם לשלוח טנקים בלילה נגד צייד טנקים, ומסיבה זו הוא לא בחן אפשרויות אחרות של שיתוף פעולה. בגרסאות מאוחרות הוא חזר והדגיש שמטרת הפעולה שלנו הייתה סילוק האיום על הצירים והעברת הדוברות על ציר "עכביש". לא הרחבת המסדרון.

מה קורה בינתיים בצד השני, אצל המצרים?

בזמן שהדברים התרחשו לא ידענו כמובן איך המצרים מתארגנים לקראת בלימת מהלכי הצליחה, והדברים התבררו רק בדיעבד: למצרים נודע על הצליחה די בסמוך לזמן שבו התרחשה. הם לא ידעו מה היקף הכוחות שצלחו, רק שהכוחות הצולחים חיסלו מספר סוללות של טילי קרקע אוויר בגדה המערבית

של התעלה. הנשיא סאדאת הורה לרמטכ"ל שאזלי ודרכו למפקדי הארמיות השנייה והשלישית, לסגור את הפרצה דרכה בוצעה הצליחה בכל מחיר ומבלי להסיג כוחות מהגדה המזרחית. היה לו הישג שהוא רצה לשמור עליו בכל מחיר. מולו התייצב הרמטכ"ל המצרי גנרל שאזלי, שבחן את המצב בעיניים

אופרטיביות. כיוון שלא היו לו די כוחות בגדה המערבית כדי להתגבר על הכוח הצולח, הוא ביקש להסיג כוחות מהגדה המזרחית לצורך זה. סאדאת עמד על דעתו: על הישגים לא מוותרים. גם שר ההגנה המצרי היה שותף לעמדתו. התפיסה האסטרטגית נקבעה בידי הנשיא ושר המלחמה: מי שעבר – עבר, אבל צריך לדאוג שאף כוח ישראלי לא יעבור יותר ועם אלה שעברו – נסתדר. המצרים סתמו את הפרצה בגזרת הארמיה השנייה באמצעות חטיבה 16 מתוך דיוויזיה 16 שתוגברה על ידי דיוויזיית הטנקים 21, שספגה אמנם אבדות כבדות בקרבות ה-14 לחודש אך נותר לה די והותר כלים כדי למנוע תנועה על הצירים "טרטור" ו"עכביש". אלה לא היו חוליות נ"ט שפגעו בצנחנים של שונרי והקיזו את דמה של חטיבה 14 בלילה שבין ה-15 ל-16 באוקטובר.

מבלי שנדע על כך, כשגדוד 890 החל לנוע בפריסה רחבה לניקוי הצירים מ"חוליות הנ"ט", הוא נתקל בעצם באגף של דיוויזיה מצרית חפורה שמשימתה לחסום את צירי הצליחה. הכוח הקדמי היה גדוד 16, מחופר ומאורגן זה עשרה ימים בשטח. הגדוד תוגבר בנשק רב ובטנקים. הרגשנו זאת היטב בשעות הקרובות: זה התחיל באש נק"ל, ואחריו טפטוף שהלך וגבר – פצצות אר-פי-ג'י, גוריאנובים, כלים כבדים, מקלעי נ"מ שהופכים להיות מקלעי יבשה, טילים, מאות טילי סאגר כנגד כל מקור אש שישנו, אש טנקים – כוח אש שיכול לייצר אגף של דיוויזיה מתוגברת. מול כל זה גדוד 890 פרוס רחב: חייל, עוד שישה-שבעה מטרים עוד חייל, כך לרוחב של שלושה קילומטרים.

בחופשה הראשונה שלי, חודשיים לאחר המלחמה, לא מיהרתי הביתה. הגעתי לחיל האוויר, ליחידת פיתוח של תצלומי אוויר וביקשתי את התצלומים של ה-15-16 לחודש. נתנו לי את התצ"א, הסתכלתי עליה וחשכו עיני. הכול היה שם, כל האינפורמציה הנדרשת שאיכשהו לא הגיעה לכוחות בשטח. לנו לא היתה תצ"א כזו ויצאנו בפריסה רחבה כדי לאתר חוליות נ"ט שפזרות בשטח ומציקות לכוחותינו. כל שידענו זה שנעשו ניסיונות שלא עלו יפה לפרוץ את הצירים, שטנקים נפגעו על ידי חוליות של טילי נ"ט, ועכשיו הכול תלוי בנו. כל גורל הצליחה על כתפינו ולנו אין מושג מה פרוס בפנינו.

פרק 10

"בין עכביש לטרטור"

התחלנו להתקדם בערך בשעה 23:00 ואחרי כברת דרך קיבלתי פקודה מהחפ"ק החטיבתי ומהחפ"ק האוגדתי לשנות פריסה, על פי המידע שהגיע לאוגדה, אין חוליות נ"ט מ"עכביש" דרומה. הן פרוסות רק בין "עכביש" לבין "טרטור" וצפונה מ"טרטור", זה לא דבר פשוט לכוח חי"ר לבצע שינויים כאלה בתנועה. למרות אור הירח, הדבר הצריך זמן. השארתי את פלוגה ג' של מרגל בין צירי "עכביש" ו"טרטור", הוריתי לפלוגה ב' של יקי לפרוס עד קילומטר מצפון ל"טרטור", אני עם החפ"ק נעתי בראש הכוח סמוך לציר "טרטור", פלוגה ה' של אלי שורק הפכה לפלוגת עתודה - עומק ובמאסף היו פלוגה ד', אחריה חפ"ק החטיבה, התאג"ד והפח"ח בפיקוד סא"ל ד"ר אפרים סנה, שהצלחתי לצרף אותך לטיסה מאבו רודס והוא היה צמוד לגדוד.

תוך כדי תנועה קדימה אני ממשיך לקבל פקודות שנראות לי שלופות מהמותן. נדרשתי לשמוט מחלקה כקילומטר מצפון ל"טרטור" על גבעה חולית שולטת על מנת לאבטח את הציר מצפון. נאמר לי כי בהמשך אצטרך לשמוט עוד מחלקות, כדי שישמשו בשעות האור חיץ בין חוליות הנ"ט של המצרים לבין שני הצירים. בנוסף, התבקשתי להיזהר ולא לפתוח באש על כוחות שלנו שנסוגו מאזור הצליחה.

בשעה 00:30 לערך, נפתחה האש.

יקי, קצין אמיץ ומקצועי, שהוכיח יכולות רבות בפעילות מבצעית ובפשיטות, דיווח לי שהוא מסתער להשמיד את האויב. האש התחזקה ועליתי עם החפ"ק לדיונת חול שולטת וצפיתי במתרחש בתוך זמן קצר התבשרתי שיקי נפצע וכעבור זמן גם סגנו, רז אייל נפצע. סגנו השני, ג'קי חכים, שחזר מקורס מפקד פלוגות, מפקד עתה על הפלוגה. העליתי לדיונה כוחות רתק מפלוגה ד', ומפליגות נוספות, עם מקלעים, מטולי אר-פי-ג'י ונשק שיכול לרתק ולסייע לפלוגה של יקי אחרי זמן מה נדם גם קולו של ג'קי חכים, ובנצי עציון, הסמ"פ

הנוסף, נטל את הפיקוד על פלוגה ב'. מנקודת הירי ותצפית האש שלי אני רואה את עוצמת האש וברור לי שלא מדובר בחוליות נ"ט אלא בהרבה מעבר לכך. פקדתי על מרגל להתארגן עם פלוגה ג', כדי לתקוף את אזור ההיתקלות מכיוון דרום-מערב - כיוון בלתי צפוי – גם כדי להקל על פלוגת יקי וגם כדי להשמיד את הכוח שמולנו. מרגל עלה לתצפית והפניתי אותו לתעלת נ"ט מצפון לציר "טרטור", שדרכה ידעתי שהוא יכול להגיע לעומק אזור ההיתקלות של יקי ולסייע לו מאחור ומהעורף. במקביל הגברתי את כוח הרתק ואנחנו יורים על כל מקורות האש המצרית שנורית על הכוח של יקי. ביקשתי ירי ארטילרי ונעניתי שזה לא אפשרי: הארטילריה עסוקה במתן סיוע לכוחות הצולחים לכך שסמוכים לתעלה. פקדתי על פלוגתו של אלי שורק, הפלוגה המסייעת הוותיקה, לחבור לפלוגת יקי ולסייע לה בהתקפה ובחילוץ הנפגעים. על סגני, זאביק דרורי, פקדתי לפרוס את התאג"ד של ד"ר פיני ליבנה, לסמן ולכוון את הנפגעים להגיע אליו. הוריתי לפלוגה ד' של איתי מיכאלי לתגבר את גבעת הרחק ולהיות בכוננות לתגבר את הכוחות על פי הצורך.

דיווחתי למח"ט שיש מגע אש מלפנים. הסברתי את מהלכי התקיפה לחימה וציניתי שמדובר בכוחות גדולים ובאש חזקה ולא בחוליות נ"ט. ביקשתי שיטפלו בקבלת סיוע ארטילרי וכן ליצירת חבירה שלי עם טנקים. תוך כדי הדיווח שמעתי רעש של מנועי טנקים שמתקדמים לעברנו. שאלתי את עוזי יאירי האם אלה טנקים שלנו, ואחרי ברור קצר התברר שאלה טנקים מצריים שהחלו לירות לכיווננו. עתה ספגנו אש מטנקים, מתותחי נ"ט, טילי סאגר, ארטילריה, מרגמות ואש מקלעים ונק"ל בהיקף הולך ומתגבר. מרגל דיווח שפגע במספר כלים, שהוא מציב רתק ויוצא להסתערות. אחריזמן מה קולו נדם. סגן מרגל אהרון, בן לניצולי שואה, שבימים כתיקונם היה בוודאי ממשיך ללמוד רפואה או מדעים, בחר לשרת בצנחנים ולפקד על הפלוגה הכרתי אותו כשפיקדתי על בסיס טירונים בסאנור, ובהמשך, כמפקד הגדוד. ראיתי אותו בקרב בעבר והתרשמתי באיזו יעילות הוא ריתק את מחבלי הקומנדו הפלסטיני בנהר אל-בארד שבטריפולי (מבצע "ברדס 54-55"). גם עכשיו, עד הרגע שנפגע, למרות השלווה שבקולו הרגשתי את הלחץ שהוא נתון בו ואת הנפגעים שמסביבו. אחרי שמרגל נפגע תפס פיקוד על הפלוגה סגנו מתן יואב, אבל רק לזמן קצר, גם הוא נפגע, והייתי צריך להפעיל גורמי משנה בתוך הפלוגה כדי לכוונם, לתפוס קו גבעות מעל לתעלות ולהשיב אש לעבר המצרים. במקביל, פקדתי על הסמג"ד השני, רס"ן יהודה דובדבני, קצין אמיץ ועתיר ניסיון מחבורת הקצינים שהסתפחו לגדוד לחבר למרות האש, לפלוגה

של מרגל ולקבל פיקוד עליה. מ"פ המסייעת, סרן אלי שורק, נפגע בעבר בידו בהיתקלות עם מחבלים ומזקק לזמן רב כדי לשקם את יכולת הירי שלו ולעבור משימוש ביד ימין ליד שמאל מ"פ נבון ואמיץ מאוד. שורק חבר לפלוגת יקי ודיווח לי על הנפגעים בפלוגה הרגים ופצועים. בשלב הזה הוריתי לכוחות לא להסתער יותר, לחלץ את הנפגעים ולישר קו לחימה על קו הגבעות ששולטות על הצירים, קו מקביל לגבעה החולית גבעות שמהן אפשר לנהל קרב אש עם שאני נמצא עליה, בצמוד לרתק הגדוד האויב שמולנו, למנוע ממנו מלהתקדם ולאפשר פינוי נפגעים מאחורי גבעות החול, ומשם לתאג"ד ולפח"ח. הוריתי לזאביק דרורי ולדוקטור ליבנה לפרוס תאג"ד ולכוון את הנפגעים אליהם. הצוותים הרפואיים דיווחו לי על המספר הגדול של נפגעים שמגיעים אליהם. בעודם מדווחים נורה צרור לעבר התאג"ד ופגע כרס"ל יאיר צורף, רב סמל התאג"ד. נגד מעולה שלא שרד את הפגיעה. עתה גם הצוותים של הפח"ח בפיקוד ד"ר אפרים סנה פרסו והחלו לטפל בנפגעים הרבים. בעמדת הרחק מאחור, היה גלקין ומשמאל ג'קי שושן. ג'קי חדל לירות. צעקתי שימשיך לירות, אני מרים את ראשי ומבין שאיבדנו את ג'קי.

בעוד אנו נלחמים ונפגעים, החלו תנועות כלי רכב על ציר "עכביש" מדרום לנו. תחילה עבר סיוור של מספר נגמ"שים מפלוגת "במבה" בפיקוד שלמה גורן, מפקד הפלוגה, שהתקדם על "עכביש" עד למעוז "לקקן" וחזרה. אחריו התקדם דוביק תמרי, סגן מפקד האוגדה עם ג'יפ סיוור ונגמ"שים בודדים מפלוגת "במבה" ואחריהם כוח הנדסה בפיקוד אביק זוהר ועמם הטנקים שגררו את הדוברות אל התעלה, אל ראש הגשר שעליו פיקד תא"ל ג'קי אבן, סגנו של אריק שרון, ובמאסף נעו כוחות מחטיבת הצנחנים של דני מט ודרגים של אוגדה 143. בכיוון השני, ממערב למזרח, נעו על הציר פצועים שפוננו מאזור הצליחה.

וכך, תוך כדי לחימה מול המצרים שמולנו, אני מביט לאחור: צבא רב נוסע על ציר "עכביש", כמו במצעד יום העצמאות, ואף לא כדור אחד נורה על הכוחות הנעים. הלחימה שלנו תחת האש הכבדה, היא שמאפשרת להתקדם בבטחה על עכביש". הבנתי בשורה התחתונה שהמשימה לאפשר תנועת כוחות על ציר "עכביש", ובסמוך לו - מתבצעת. הכוחות ממשיכים בתנועה ואני מרגיש שבשלב הזה אנחנו לבדנו מול עוצמת האש הגדולה של המצרים.

מצב הגדוד מחמיר. חזרתי והתרעתי לחפ"ק החטיבה כי אם לא נתנגבר עם שחר בכוח טנקים, מצבנו יהיה קריטי. זו הייתה הפעם הראשונה שהדרישה שלי 103 נענתה ואמרו לי שמתארגן כוח טנקים מאולתר בפיקוד אהוד ברק - שעזב את לימודיו בארצות הברית, חזר לישראל וקיבל פיקוד על גדוד טנקים חרץ כדי המלחמה לתגבר אותנו, יצרתי קשר עם אהוד וביקשתי שיחבור אלינו

במהירות אבל הוא התקשה לנוע בלילה.

אור ראשון עלה, והתגבור התעכב. הוריתי לרס"ן דני אנגל, בעבר מ"פ מצטיין בגדוד, לרוץ במהירות עם מכשיר קשר ולחבור לאהוד ברק כדי לציין לו במדויק היכן אנחנו פרוסים ונלחמים. זה לקח זמן, זמן שנראה כנצח. הדקות חלפו והמצב נהיה קשה מרגע לרגע. אהוד אמר לי שאנחנו ממש צמודים למצרים ומהמקום שלו קשה לקבוע היכן בדיוק אנחנו ממוקמים. אמרתי לו שאפתח רימון עשן אדום במקום שבו אני נמצא, אבל אני חושש שהמצרים יגלו כך את מיקומו המדויק ויוכלו לרכז מהגבעות הרחוקות כוח אש מדויקת נגדנו: נ"ט, מרגמות וארטילריה. פתחתי רימון עשן אדום לסימון וראיתי את הטנקים של אהוד מתקדמים הוריתי לכוחות להתכונן להסתערות קדימה יחד איתם. הטנקים של אהוד הגיעו לקן שלנו מבלי להיפגע, אבל כאשר עברו אותנו בכמה עשרות מטרים נורח עליהם מטחי נ"ט וארבעה טנקים ונגמ"ש נפגעו גדוד הטנקים של אהוד ניתק מגע ונע לאחור. המצב נהיה קשה שבעתיים. עכשיו היו לנו גם טנקיסטים פגועים בשטח. ראיתי את הטנקים הבוערים ואת הטנקיסטים הפצועים וקיבלתי את אחת ההחלטות הקשות והמורכבות בקרב: להוציא חוליות מהגדוד, מאחורי מחסה, לרוץ בדילוגים לטנקים ולחלץ את הטנקיסטים. היה ברור לי שבמהלך החילוץ יהיו לנו נפגעים נוספים, אבל על זה גדלנו ועל זה אנחנו מחנכים: לא מפקירים פצועים בשטח גם במחיר נפגעים נוספים. עתה גם המיקום שלנו זוהה במדויק יותר והאש נגדנו הלכה והתעצמה..

סמוך לשעה תשע בבוקר נכנס אלוף הפיקוד גונן לרשת החטיבתית והודיע למפקד האוגדה ולמח"ט 35 שיש לחלץ את הנפגעים, אך הכוח עצמו צריך להישאר במקומו כדי למנוע מהמצרים לחזור ל"עכביש": "חטיבה 35 הוכנסה כדי שציר עכביש' יהיה פתוח וכעת, לאחר שהוקם גשר הדוברות, גברה הנחיצות בכך, אם הצנחנים אינם יכולים להרחיב עוד יותר את השטח שבשליטתם, שלא יעשו זאת. אך יישארו וישמרו על הציר", הורה אלוף הפיקוד. כעבור זמן התחוויר לגונן שהמצב גרוע יותר משציפה ומשדמיין. מפקד האוגדה דיווח לו ברשת הקשר האוגדתית שמאמצי גדוד 100, גדוד ברק, לא צלחו ושיש נפגעים רבים. באותה שעה ממש, סיפר בר-לב לשר הביטחון ש"חטיבה 35 פתחה את הציר ואוגדה 162 קידמה את הדוברות". "עבודה מצוינת", הגדיר זאת מפקד החזית. עוד קודם לכן נכשל ניסיון להפעיל מטוסים לטובתנו. המטוסים התקשו כאיתור מטרות. אחד מהם הופל והטייס נטש וחולץ בידי כוחותינו (כהמשך נודע שמדובר בחגי תמיר שהתגייס לסיירת מטכ"ל לפני שעבר לחיל האוויר ובטירונות הייתי מפקד המחלקה שלו), והשני ירה מספר רקטות אך ללא תוצאות משמעותיות. מפקד האוגדה חזר וביקש מגונן להוציא את חפ"ק החטיבה את

גדוד 890 מקו הלחימה, אך ללא הצלחה. "הצנחנים מונעים מהח"ר המצרי להסתנן בתעלות ולסכן את התנועה על ציר 'עכביש'", נימק אלוף הפיקוד את החלטתו.

כך זה נמשך 14 שעות: לחימה עיקשת, שדורשת את כל תעצומות הנפש מהמפקדים ומהלוחמים בתנאים קשים ומסובכים. כל שדרת הפיקוד נפגעה וחלקה הוחלפה על ידי קצינים מסופחים, שלא הכירו את החיילים והחיילים לא הכירו אותם, הכול תוך כדי לחימה. המצב החמיר מרגע לרגע.

בשעות הצהריים קודמו תוך כדי אש שני כוחות טנקים חטיבתיים, האחד בפיקוד מח"ט 460 גבי אמיר, וכוח מחטיבה 217 של נתק'ה ניר כדי לדחוק את המצרים מהצירים ולאפשר לנו להיחלץ ולפנות את הנפגעים הרבים. במקביל חפ"ק החטיבה לחץ עלי להתפנות עם חפ"ק הגדוד כדי לארגן את הגדוד להמשך לחימה כבר באותו ערב. חפ"ק המח"ט דילג לאחור, כאשר גם שם היו פצועים וביניהם סרן אבנר חרמוני, שהיה מפקד הסיירת בעבר, נפצע בפעולה בלבנון, וצורף לחפ"ק החטיבה יחד עם רס"ן נחמיה תמרי.

כיוונתי את הלוחמים לתעלות ההשקיה, שדרכן יוכלו לנוע לאחור לעבר חלקו המזרחי של ציר "טרטור". הכוחות של פלוגת יקי ומרגל החלו להתפנות לאחור בחיפוי הטנקים והארטילריה. שלחתי נגמ"שים מ"במבה" בפיקוד שלמה גורן שפעלו באומץ לב לפנות פצועים ממרחב הלחימה של הגדוד ומ"גבעת הפצועים" כך נקרא המקום שבו רוכזו פצועי הגדוד. בשעות מאוחרות יותר עיקר משימת חילוץ הנפגעים הוטלה על כוח צנחני מילואים בפיקוד יקי חץ, בעל עיטור מהקרב על גבעת התחמושת במלחמת ששת הימים, שבתיאום איתי חילצו את אחרוני הפצועים".

סמוך לשעה 13:00, לאחר שנוכחתי על סמך הדיווח והתצפית שלי בשטח,

שכולם התפנו לאחור סייעתי לקצין הקשר הגדודי מוטי ורצבורגר, שנפצע לידי להתפנות איתנו עוד אנחנו יורדים לתחתית הגבעה, בדרך לתעלת המים העמוקה נשמע בקשר קולו של סג"מ חזי דחבש מפלוגה ב' של יקי: "אני לא עליתי על הנגמ"ש ואני בשטח עם לוחמים" הוא דיווח. לא ידעתי שנתרו - 105

לחמים בשטח שכן בנצי עציון סגן מפקד פלוגה ב', עדכן אותי שכולם התפנו

יחד איתו את הנגמ"ש שלו המפנה את הכוח האחרון, עובר אותי

חזרתי ועליתי לנקודת האש שממנה ירדנו ממש עכשיו, וראיתי את מיקומו

של סג"מ חזי דחבש. כוחות משתי חטיבות טנקים ירך על המצרים, הארטילריה

פעלה והמצב היה סביר יחסית. אמרתי לדחבש שידלג עם חוליית הלוחמים

שאיתו אלינו, והוא השיב שזו פעולה מסוכנת והוא עלול להיחשף ולהיפגע. בכל

אותה עת הופעל עלי לחץ גדול ובלתי פוסק מהמח"ט ושמעתי ברשת החטיבה את מפקד האוגדה דוחק בו שעלי לנוע לאחור מיידית כדי לארגן את הגדוד ולהכין אותו להתקפה נוספת עוד באותו ערב.

השארתי בשטח חוליית פיקוד-קצין מבצעים הגדודי השני, גיורא איילנד, ואת בנצי עציון, סגן מפקד הפלוגה עם הוראות ברורות לשמור על קשר עם הטנקים שלנו. טנק מח"ט 460, גבי עמיר, היה בסמוך אלינו, ועדכנתי אותו לגבי מיקום החוליה של חזי דחבש, הלוחמים שעדיין נותרו בשטח, ולתאם את חילוצם בשלום. דילגתי עם הפצועים לאחור בתוך התעלה עד ציר "טרטור", כאשר רוב הגדוד דילג בטרמפים למנחת טסה להתארגנות להמשך משימות. בהגיעי למנחת בטסה, ביקשתי את מצבת הנפגעים כמה נהרגו וכמה נפצעו - דרשתי לקיים מסדר על פי הפלוגות, להתחמש, להצטייד ולהתארגן לקראת המשך הלחימה. קיבלתי לידי את רשימת הנפגעים החלקית: ב-14 שעות הקרב איבר הגדוד 41 לוחמים שנהרגו וכמאה פצועים. כמעט כל שדרת הפיקוד נפגעה בלחימה לאבטחת התנועה על ציר "עכביש" המחיר ששילמנו היה כבד. אבל כפי שהבהיר בר-לב לעוזי יאירי בשיחתם לפני שיצאנו לקרב, מפקדת החזית, כמו גם הרמטכ"ל, ייחסו חשיבות עליונה לפתיחת שני הצירים בתנאי הכרחי להמשך הצליחה לגדה המערבית. גם סירובו של האלוף גונן לאשר את פינוי הצנחנים בשעות הבוקר העיד על החשיבות הרבה לאחיזה בשני הצירים הללו, נקודת המוצא של סיפור הקרב ב"טרטור" 42 נבעה מחוסר היכולת של חטיבה 14, למרות לחימת הגבורה, לפתוח את הצירים לתעלה, ושל אוגדה 162, שלמרות הפקודה שקיבלה, לא נלחמה לפתיחת הצירים. וכך, ב-16 באוקטובר, ציר "טרטור" הוחזק על ידי כוח אויב חזק שמנע את התנועה עליו וציר "עכביש" נשלט באש. הצנחנים של דני מט עם 28 הטנקים של המג"ד גיורא לב והמח"ט חיים ארז היו מעבר לתעלה והחשש היה שללא צירים המאפשרים תנועה ותגבור לא ניתן יהיה להמשיך את התנופה בגדה המערבית.

- 106

היטיב להסביר זאת לאחר המלחמה מפקד אוגדה 162: "מה שהדאיג אותי בעיקר, זה שעוזי יפתח את הציר. כי אחרי הכול גורל הצליחה תלוי בכך שהדוברות יגיעו לתעלה". האלוף אדן החזיק בדעה ברורה ששדרת הדוברות עשתה דרכה מערבה בחיפוי הקרב שהתחולל בציר "טרטור", הקרב של גדוד 890. בכנס מפקדי אוגדה 162 שנערך מיד לאחר המלחמה, אמר: "אני רוצה לומר משהו על הצנחנים. הם סבלו כאן אבדות נוראות ובכל זאת הייתי רושם לזכותם את העובדה שבאותו בוקר, בזכות הלחימה הזו, למרות שאינני יודע כיצד זה השפיע על האויב, הדוברות נעו ללא הפרעה של טילים על הציר".

בתוך התופת שבה היינו, ותוך שאני מביט לאחור, הבנתי בשורה התחתונה שהמשימה לאפשר את התנועה על הצירים מתבצעת וזו הסיבה שברשת הקשר ממשיכים להורות לנו לא לזוז מילימטר.

מול הגישה הזו, ששותפים לה גם הרמטכ"ל, אלעזר, מפקד החזית, בר-לב, ומפקד פיקוד הדרום, גונן, עלו בשנים האחרונות במקומות שונים, בעיקר באינטרנט, ספקולציות שכפרו בזיקה בין הקרב ב"טרטור" 42 למעבר הדוברות הטענה מתעלמת קודם כול מן ההקשר המערכתי: חזית הדרום ואוגדה 162 נעמדו ב־16 באוקטובר אחר הצהריים ולא פתחו את הצירים. כולם המתינו לחטיבה 35 - לגדוד 890 - שיבוא ויפתח את הצירים. תקרת הפיקוד העליון כולו הייתה תלויה בפתיחתם. הטענה אינה מתמודדת עם העובדה שגם בלילה הקודם – ליל הצליחה - לא היה אויב על "עכביש", והמצרים לא היו צריכים להחזיק בציר עצמו על מנת לחסום אותו. אפשר היה לעשות זאת מ"טרטור" ואף מצפונה לו. יותר מזה, המצרים לא ירו על התנועה ב"עכביש" כי היו עסוקים כל אותו לילה ובשעות הבוקר בלחימה מול גדוד 890. מולו הם הניעו טנקים ואותו הם הפגיזו בארטילריה ובמרגמות – כל זה מנע מהם לזהות ולפגוע בתנועה על ציר "עכביש" ולחסום אותו.

למלחמה, מטבעה, יש שני צדדים, ומול הטענות שהושמעו, חייבים לשמוע את הדברים שאמר מוחמד חוסיין טנטאווי, מפקד הגדוד המצרי, גדוד 16 מחטיבה 16 של דיוויזיה 16 שנלחם מול גדוד 890 בציר "טרטור" – לימים שר ההגנה המצרי: "ב־16 בחודש דיוויזיה 16 מתגברת בשאריות דיוויזיה 21 עשתה כל מאמץ על פי פקודה מהרמטכ"ל שאזלי, לסגור את הפרצה במסדרון שהוביל אל התעלה. נראה היה שהצליחו ב־16 בחודש, אבל בליל 16-17 ה-ראו את הנחתת הכוחות ואת התנועה של הגדוד, היו בהרגשה שהם בסכנת כיתור

107

לכן שיפרו עמדות לאחור כדי להבטיח את אחיזתם בשטח. הנחתת הכוחות והתקפת הלילה משכו את תשומת הלב של המפקדים והכוחות של דיוויזיה 16 באותן שעות לחימה", גם הניתוח שעשה גנרל גמאסי, ראש אג"מ ואחר כך הרמטכ"ל המצרי, שהתייחס לאותו קרב מדבר בעד עצמו: "הפיקוד הישראלי נאלץ להטיס חטיבת צנחנים מדרום סיני כדי לסיים את הלחימה על הצירים, כאשר באגף ימין של הארמיה התנהלה לחימה בגזרת דיוויזיה 16. תוך כדי כך עלה בידי גנרל אדן להעביר את הדוברות הצפות. הן הגיעו לקו המים שם הוקם המעבר ביום ה־17 באוקטובר".

על פי עדותם של המצרים עצמם, קרב הצנחנים ב"טרטור" ריכז אפוא את תשומת לבם והסיר את האיום על ציר "עכביש". כך הוא יצר את התנאים

שאפשרו את התנועה ללא הפרעה של נגמ"שי "במבה" ואחריהם של שיירת הדוברות אל התעלה. האם הדוברות היו עוברות גם אלמלא גדוד 890? ספק רב. המרחב בו התנהל הקרב בלילה ובשעות הבוקר המוקדמות הוחזק למחרת בצהריים על ידי שלושה גדודי טנקים לפחות, שחיפו על התנועה בשעות היום בציר "עכביש" (עדיין לא "טרטור") ובלמו את ניסיונות המצרים להתקרב אליו, הקרב ב"טרטור" 42 היה אם כן קרב מפתח במערכת הצליחה שאפשר את העברת הדוברות והקמת הגשר, מנע את הצורך בהחזרת הכוחות שכבר צלחך ותרם יחד עם קרבות אחרים של יחידות אחרות את חלקו בלחץ על המצרים, והרחבת וייצוב מסדרון הצליחה צפונה.

הקרב גם מעורר שאלות קשות בכל הנוגע לתפקוד מפקדות ממונות, בעיקר אוגדה 162: קליטת הגדוד, הובלתו מרפידים לטסה, נוהל קרב או היעדרו של נוהל קרב, קביעת המשימה ממודיעין שגוי ומהכתבת צורת תנועה ולחימה שאינה נכונה, מהפקודות שניתנו מהפיקוד ולא בוצעו ואי-צירוף טנקים וסיוע ארטילרי. בולט כאן הפער העצום בין חשיבות המשימה שהוטלה על החטיבה (בעצם הגדוד) בעיני המטכ"ל, ומפקדת החזית, לבין אוזלת היד של האוגדה בנוהל הקרב ובניהול הקרב.

חיילי הגדוד לא היו מודעים לכל מה שהתחולל "למעלה", במפקדות הממונות. בשבילם המג"ד היה "הדרג העליון לפני אלוהים". החוויה הקשה שלהם לא נגזרה מן המערכה אלא מהקרב. הם חוו וזכרו בעיקר את התופת שעברו וחלקם מתקשים להשתחרר מהזיכרונות ומהסיוטים והם חווים וזוכרים אותם עד היום. החיילים לא כבשו יעדים וחלקם לא ראה בעיניים כוח מצרי, משום שהם נפגעו עד לפני עלות השחר. במקרים רבים נשקם האישי לא היה יעיל, רבים מהם לא ידעו היכן הם נמצאים ומדוע הם נמצאים דווקא שם בתופת. העובדות שהיו ידועות להם – חוליות של צידי טנקים שיש לטהר מהצירים – לא תאמו את המציאות בה נתקלו, מנקודת מבטם של הלוחמים על אף כל אלה, קרב החווה הסינית, מעבר לתרומתו הגדולה להבקעה ולצליחה, היה גילוי עילאי של דבקות במטרה, נחישות, עקשנות, רעות, ערבות הדדית ואחוות לוחמים.

תוך כדי המלחמה ולאחריה שאלתי את עצמי וגם אמרתי זאת ללוחמים אחרי הקרבות, מנין שואבים את אותם כוחות עצומים, בתנאים כמעט בלתי אפשריים ששררו בקרבות החווה הסינית, לאחר שכמעט כל שדרת המפקדים נפגעה ורבים הנופלים והנפגעים מסביבך.

מהיכן מגיעים תעצומות הנפש לחזור תחת אש כדי לחלץ לוחם שאינך מכיר, בידיעה ברורה שהסיכויים לחזור אינם גבוהים!?

לדעתי, ואני אוחז בדעה זו כבר עשרות שנים – זה החינוך: חינוך מבית יהודי וציוני - או לאומי וציוני של אחינו, בני העדה הדרוזית, הצ'רקסית והבדואית, שנלחמים עמנו כתף אל כתף הערכים המרכזיים שעליהם אתה מתחנך מילדות, בבית הספר, בתנועות הנוער ובעיקר בצה"ל. הם המביאים למוטיבציה לשרת, לרצון בעת הצורך להילחם, לרצון להיות במקומות הכי קשים ולעמוד איתן בקרבות הקשים ולנצח! לשם כך חייבת להיות הזדהות עם צורכי הביטחון של המדינה והבנה שללא היכולות מיוחדות נתקשה לחיות במזרח התיכון במדינה ריבונית דמוקרטית וחופשית.

מה שמניע להגיע לפסגת יכולות הלחימה הם הערכים! אחוות לוחמים, דוגמה אישית, המורשת שלנו, אהבת העם והארץ והקשר המיוחד עם משפחות הנופלים וחברינו הנכים.

אנחנו מנסים כמיטב יכולותינו לשמור על כך. בשנים האחרונות הקמנו ב"הר העגול" סמוך למושב עמיקם. אתר הנצחה לגדוד 890 במלחמת יום הכיפורים מצבות עם שמות הנופלים ותיאור הקרבות והלחימה של הגדוד. בכל שנה, סמוך לחג שמחת תורה מועד הלחימה בחווה הסינית אנחנו מקיימים טקסי זיכרון עם המפקדים. הלוחמים והמשפחות השכולות. ותיקי הגדוד עושים כל מאמץ כדי לשמר, לטפח ולהתייחד עם משפחות הנופלים. לזכרם של אלה שלא זכו לחזור מהחווה הסינית ומקרבות נוספים במלחמה הקשה היא.

בשעות אחר הצהריים היינו מוכנים להמשך הקרבות. הפלוגות ניצבו מולי ומולי שני הסמג"דים, זאביק דרורי ויהודה דובדבני. ראיתי את השורות החסרות. הלב פעם בעוצמה, העיניים היו מלאות בדמעות, אבל היה צריך לשטוף את הפנים ולהקרין רוגע וביטחון: אנחנו מתארגנים וממשיכים להילחם! מיניתי את סרן ד"ר יואב גלבר, בעבר מ"פ מצטיין בגדוד 50 ומפקד פלוגה בסיירת חרוב, לפקד על פלוגה ב'. לאחר חציית התעלה והלחימה בגדה המערבית החליף אותו סרן ישראל הרשקוביץ. את הפיקוד על פלוגה ג' של אהרן מרגל ז"ל קיבל סגן עוזי ולדמן (ערן). על פלוגה ד' המשיך לפקד סרן איתי מיכאלי, מ"פ ותיק, בן קיבוץ הזרע. את הפיקוד על פלוגה ה', שהמ"פ שלה, סרן אלי שורק, נפצע ופונה, קיבל סרן דני אנגל, מ"פ ותיק ומצטיין בעבר בגדוד 890. בנצי עציון וגיורא איילנד חזרו עם החוליה של דחבש וצורפו לכוחות.

גיורא איילנד לא ישכח את רגע החזרה לגדוד: "איציק איפס את הגדוד מחדש. הייתי המום מיכולתו המופלאה לעשות זאת. הייתי בטוח שאמצא גדוד מפורק, שיחזירו אותו לארץ כדי להתארגן..."

הלוחמים אכלו מעט מזון ממנות קרב, שתו מים, טענו תחמושת, החליפו כלי נשק שנפגעו והתארגנו להמשך הלחימה. פתאום, פונה אלי הרב יואל נחשון, רב

החטיבה שהצטרף לגדוד (לימים סגן הרב הראשי לצה"ל), ומבקש ממני אישור לשיר ולרקוד. זה נראה לי הזוי, אבל לאחר הרהור קצר אישרתי, "חבר'ה, היום שמחת תורה... הוא בישר ללוחמים ואז החל להישמע זמזום של אחד משירי שמחת תורה... חיילים בגדוד, דתיים ומסורתיים, נאספו, חלקם עם טליתות, והחלו בתפילה ובשירי חג. אליהם, בשירי ארץ ישראל, הצטרפו יתר חיילי הגדוד, שסיימו להצטייד ולהתארגן לקרב.

אספתי את הגדוד לשיחה מרוכזת. "עברנו קרב קשה מאוד", אמרתי, "איבדנו מפקדים וחברים. אבל המלחמה נמשכת, והפקודה שקיבלנו היא להתארגן להמשך הלחימה להרחבת ראש הגשר יחד עם השריון – עוד הלילה! כל מי שמרגיש שהוא לא יכול להמשיך להילחם יכול לזוז הצדה ולא תהיה לי אף טענה אליו, בינינו לבין תל אביב אין הרבה כוחות, ואנחנו צנחנים שנדרשים להמשיך להילחם בראש הגשר ובגדה המערבית של התעלה כדי לנצח במלחמה!"

אף חייל לא עזב את השורות

רופא הגדוד, ד"ר פיני ליבנה: "כששמענו שצריך ללכת לשם עוד פעם, כולם היו מוכנים ללכת. איש לא השתמט. קשה להסביר את זה למי שלא היה שם הקרב שעבדנו ליכד את כולם. זו היתה הגדולה של כל היחידה, שלא התפרקה" ישראל כספי, סמל מחלקה בגדוד: "אמרו לנו שהקרב לא הסתיים, שהשטח לא נוקה, ושצריך לגמור את מה שעשינו בלילה. אני חושב שהביטוי 'פחד מוות מתאים לתיאור של מה שהרגישו שם כולם, אבל זו היתה נקודת הגבורה העילאית של הגדוד, שלמרות הפחד קיבל את הפקודה בלי קושי",

בסופו של דבר הגדוד לא הופעל באותו לילה. למחרת בבוקר, 18 באוקטובר, כבשה חטיבה 14 חלק ממתחם "אמיר" וייתרה את החזרה לציר "טרטור", הוכפפו לאוגדת שרון, וקיבלנו פקודה לנוע במהירות ולחבור לכוח הצנחנים של דני מט שמעבר לתעלה, הגדוד מנה עתה שש פלוגות לאחר שקיבלנו תגבורת, פלוגה מגדוד 50 בפיקודו של אהרון סבג, ופלוגת החה"ן בפיקוד שמעון הקר. סמוך לחציה הותקפנו על ידי מיגים ואיבדנו שלושה לוחמים: יוסי שלי, נמרוד גרינברג מהחה"ן, וזאב גלקין, המא"גיסט שלחם לידי בלילה בציר "טרטור".

עוד לפני שעלינו על גשר הדוברות, הגיחו שני מסוקים מצריים ותקפו את ראש הגשר ואותנו. שניהם הופלו וכל כוח משוכנע עד היום שהוא זה שהפיל אותם... מיד לאחר חציית התעלה התחברנו לצנחנים של דני מט, התפרסנו והתחפרנו היטב. המצרים לא הפסיקו לטווח אותנו בארטילריה, ובלילה הקודם כוח הצנחנים של דני מט בגדה המערבית הותקף על ידי קומנדו מצרי שהתמקם על הרמפות שהמצרים בנו לאורך השנים על גדות התעלה. חיילי הקומנדו הפעילו RPG, נשק קל, מקלעים, והצנחנים ספגו אבדות. דני מט פקד עלינו לטהר את

הרמפות המצריות שצמודות ממערב לתעלה לכיוון צפון. יצאתי עם חוליית החפ"ק ואבטחה לתצפת על רמפה ז' סגול, רמפה אימתנית שממנה הותקף בלילה הקודם הכוח הצולח. ראיתי את המקום, עשיתי תוכנית, טיווחתי את המרגמות, טיווחתי ארטילריה, ועם חשיכה נענו לעומק השטח.

תוך כדי התקדמות, כשהכוח היה קרוב מאוד לרמפה, נפתחה לעברנו אש ארטילרית בעוצמה של מספר גדודי ארטילריה. הרחקתי את הפלוגות והמתנתי עם כל הגדוד כשעה בתוך שדה תירס ותעלות השקיה. לאחר שהאש נחלשה, התקדמתי עם הגדוד לפאתי רמפה ז' סגול המאיימת. הצבתי רתק חזק והוריתי לאחד הכוחות להסתער. ראיתי שמאחור מהססים, פקדתי על החפ"ק שלי "קדימה הסתער אחרי", ורק אז כל הכוח הצטרף להסתערות. הרמפה נכבשה ללא התנגדות רצינית. כך כבשנו עוד מספר רמפות מצפון לראש הגשר.

המשימה הבאה היתה להתקדם צפונה ולטהר את הביצורים שלאורך תעלת המים המתוקים ציר "מסכה" – בגדה המערבית. תוך כדי תנועה קדימה, נחלצתי לסייע לגדוד צנחנים מילואים שנתקל במארב והיו לו נפגעים. עם החפ"ק והפלוגה של סבג עקפתי את הכוח שנתקל וחצצתי בינו לבין המצרים. חלק מהפלוגה פינה את נפגעי המילואים והאחר הסתער והשמיד את האויב,

הצבא שנלחם עתה בגדה המערבית כבר לא היה צבא של "מדינה בהיתקלות" – כהגדרתו של המח"ט עוזי יאירי - אלא צבא של מדינה שאספה את עצמה. הקרבות בגדה המערבית, קשים ככל שהיו, התנהלו בצורה מתוכננת, כמו שצריך: עם אש מכינה ואש מלווה, בשילוב עם הטנקים, תוך כדי טיהור רגלי של תעלות הלחימה, הביצורים, המבנים, כל מקום שהיה בו אויב וכל מה שהצריך טיהור. עוזי יאירי, שתפקד בצורה מעולה בגדה המערבית, פיקד עתה על חטיבה מוגברת: גדוד 890, גדוד 450 - בית ספר למ"כים, שני גדודי צנחנים מילואים, של אפרים ברנד ודורון מור, טנקים, ארטילריה ומרגמות.

ב-22 בחודש, המשכנו בטיהור שני צדי ציר "מסכה" צפונה. תוך כדי התקדמות הכוח של אהרון סבג נתקל וירד מהזחל"מים לטהר את השטח הסבוך. תוך כדי קרב אני רואה שהמצרים משתלטים על אחד הזחל"מים שלנו. וידאתי עם סבג שאין חיילים שלנו על הזחל"ם, ופקדתי על אחד הטנקים להשמיד אותו, יחד עם החיילים המצרים שעליו,

בשלב הזה החלו המצרים בהפגזה כבדה על הצירים. הנעתי את הגדוד לאחור ולאחר שהאש פסקה, חזרנו קדימה וראינו את בורות ההפגזה בדיוק במקום שהיינו בהם רק זמן קצר קודם לכן.

עתה הוטלה עלינו המשימה לחצות את תעלת נפיישה ולכבוש מהעורף את הגשרים שעליה כדי לאפשר לכוחות השריון להתקדם ולכתר את איסמעיליה.

נערכנו לקרב, ולפנות ערב התחלנו להתקדם לעבר המקומות שנקבעו לחציית התעלה, אבל תוך כדי תנועה באזור שנקרא החיץ החקלאי, הוכרזה הפסקת אש. אריק שרון, מפקד האוגדה, רצה להמשיך את ההתקפה צפונה ולכתר את איסמעיליה, אבל כל הפיקוד הבכיר התנגד, וכך עצרנו במקום ונשארנו סמוך לנפיישה עד הפסקת האש.

לעוזי יאירי זו הייתה מלחמה קשה. לכולם היא היתה הקשה אבל ליאירי במיוחד. בשלב מסוים, אני חושב, הוא לקח את המלחמה הזאת באופן אישי. הוא החל לחוש באוזניו כאבים שמוציאים אדם מדעתו. אולי זה היה תוצאה מהרעש, הנפילות, ההפגזות הירי וכל העומס העצום שהיה עליו. מהרגע שהמצב בחזית התייצב מעט, לא שנייה אחת לפני כן, הוא הרשה לעצמו להתמודד עם מצבו הבריאותי. ראיתי את מצבו, הוא היה עייף ומוטרד. "עוזי", אמרתי לו, "לך תנוח".

ראיתי את התגובות שלו. כל צרור הקפיץ אותו ממקומו. כל מטח ארטילריה החריד אותו: "מה קרה, מה קורה...?". "זה בסדר עוזי", הרגעתי אותו. "הכול בסדר".

אבל כאבי האוזניים הכאיבו לו מאוד והכבידו על ריכוזו. כעבור כמה ימים הוא קרא לי בקשר "בוא נלך הצדה", אמר. הלכנו הצדה והתיישבנו על דיונה סמוכה. "אני סובל מכאבי אוזניים", אמר. "אני חושב שזה לא נכון להמשיך במצבי הבריאותי לפקד על החטיבה".

"המח"ט", אמרתי לו, "עברנו את כל התופת ביחד. אתה נחוץ לנו ומחויב כלפינו להמשיך לפקד עלינו. ראיתי מה עבר עליך, ולמרות זאת אני מבקש ממך שתמשיך איתנו".

אבל עוזי לא שוכנע. "זה לא אחראי מצדי", המשיך, "מחר יגיע אל"מ אריה צימל-צידון לפקד על החטיבה. זה סגור. ועכשיו, יש לי בקשה אליך, תבטיח לי שאתה מקיים אותה".

"תגיד לי קודם מה הבקשה לפני שאני מבטיח..."

"לא. קודם תבטיח לי..."

יאורקי, אני מבטיח".

עוזי הושיט לי את שק השינה שלו. "קח, זה שלך, תעשה בו שימוש. הוא נחוץ לך".

לחצתי חזק את ידו. שנינו השפלנו מבט. מפקד אהוד ונערץ שנאלץ לעזוב אותנו.

באחת החופשות החזרתי לו את שק השינה

המשכנו להיות בקשר הדוק, עד שנפל בקרב עם מחבלים במלון סבוי בתל אביב

אביב בחודש מרס 1975. שנה וחצי לאחר המלחמה. מחבלים שהגיעו מהים השתלטו על המלון וסיירת מטכ"ל, שבעבר עוזי פיקד עליה, נשלחה לשחרר את בני הערובה ולחסל את המחבלים. עוזי, שהיה אז סגן ראש חטיבת המחקר למודיעין ומבצעים, הגיע למקום, ראה שמשוהו השתבש, הסתער ללא היסוס עם הלוחמים לתוך המלון ונהרג

הפסקת האש נכנסה לתוקפה. הגדוד ליקק את פצעיו והתארגן בחווה חקלאית בגדה המערבית להמשך הקרבות. אם וכאשר יתחדשו. אחרי כשבועיים החליפו אותנו כוחות של צנחני מילואים וקיבלנו אחריות על אזור מעבר האספקה לארמיה השלישית הנצורה, מעבר "קילו", כאשר כוח מהגדוד מתגבר את ג'בל עתקה כדי לסייע בכיתרך העיר סואץ.

באחת ההפגזות שהיו על ג'בל עתקה, איבדנו את סמל גבי אלביליה מחצור הגלילית. לוחם בפלוגה המסייעת של אלי שורק. באחד הימים, טרם המלחמה. ביקש לשוחח איתי, ריאיון מג"ד בשפה הצבאית. הוא סיפר לי שאביו נרצח במרוקו, ושאמו עלתה איתו ועם אחיו ארצה, משפחה ברוכת ילדים והתיישבה בחצור הגלילית. הוא התנדב לצנחנים, אבל היה טרוד בשל הקשיים הכלכליים בבית. הוריתי למפקדיו לשחררו הביתה למספר ימים בכל תקופת אימון ובכל תקופת תעסוקה, כדי שיוכל לעבוד ולסייע לאמו בפרנסת המשפחה. מאחר וכל הנושא היה דיסקרטי, צצו באופן טבעי אין סוף שמועות מדוע הוא מופלה לטובה גבי אלביליה היה בכוח שנשלח לג'בל עתקה. על הכוח נורו פגזי מרגמה 120 מ"מ. גבי היה משוכנע שמפקדו, סגן רפי קליינברגר נפגע, וקם תחת אש לסייע לו. בדרך נפגע מפגז ונהרג. על הפגז שנורה לעברו וקטל אותו היה רשום תאריך הייצור שלו: זה היה החודש והשנה שבו נרצח אביו במרוקו!

באחד הימים, כשעוד ישבנו בבית החווה לא רחוק מאיסמעיליה, פנה אלי סרן יואב גלבר, ד"ר להיסטוריה שהצטרף אלינו לגדוד ותפס את מקומו של אחד המ"פים שנהרגו בקרבות: "יש פה פסיכולוגים שאני מכיר אותם והם רוצים לעזור", אמר לי,

הסכמתי. חשבתי שלאחר כל מה שעברנו, זה טבעי שמתעוררות שאלות ומתחילים לעלות דברים הפסיכולוגים פוזרו בין הפלוגות, ואני ממשיך בשלי: עובר מפלוגה לפלוגה מעמדה לעמדה, ממקום למקום, חש את הדופק, מה שבדרך כלל אני עושה, מקיים קבוצות תכנון, מנתח לקחים, בוחן ציוד, אמל"ח, אמצעים, וכל פלוגה שאני עובר שואלים אותי: אז איך נעמוד מול המצרים? תראה את המפות יש להם ארטילריה, יש להם טנקים, טילים ואנחנו מה? איך נעמוד מולם? אני שומע פקפוקים שאלות טריות אותם, שוב הם נשלחים לסכנה נוראית שהממונים עליהם לא מבינים אותה. זאת התחושה שלי. עניתי להם: "יש לנו את המרגמות שלנו, יש לנו את הטילים שלנו, יש לנו את החימוש שלנו, יש לנו את הטנקים שלנו, יש לנו ארטילריה וחיל אוויר. יש לנו יכולות", הוריתי לפסיכולוגים להפסיק להסתובב בין הפלוגות ולמפקדים הוריתי ללכת לישון עם החיילים שלהם בשטח, כך עשיתי גם אני בעמדות הקדמיות כדי שאם יתעוררו שאלות, אנחנו המפקדים, נתמודד איתן – לא הפסיכולוגים. זה לא זמן לשאלות, הבנתי, זה זמן לתשובות ותשובות מספקים המפקדים, לא הפסיכולוגים.

בזמן שהיינו בגדה המערבית אושר להוציא חיילים לחופשה וביקשתי מהיוצאים שיקדישו את מחצית מזמן החופשה למשפחה ואת המחצית השנייה למשפחות הנופלים וכן לפקוד את בתי החולים שבהם מאושפזים הפצועים. עוד קבעתי שאני אהיה האחרון שיוצא לחופשה. הייתי נשוי, אב לשגית בת ארבע ולעופר בן חצי שנה וכאשר הגיע תורי הקדשתי כמה שעות למשפחתי, את יתר הזמן עשיתי עם משפחות הנופלים. זה היה סדר העדיפויות שלי – משפחתי שנייה משפחות הנופלים קודמות לה. תוך כמה חופשות פקדתי את כל בני משפחות הנופלים ואת רוב הפצועים המאושפזים.

כשיצאתי לחופשות ראיתי את האוכלוסייה האזרחית בשברה הגדול. מחיר המלחמה היה נורא. הישגי האויב בימים הראשונים של המלחמה ותמונות החללים והשבויים נחקקו בזיכרון ויצרו בצדק אווירה קשה, כואבת. בימים כתיקונם לוחמים ששבים משדה הקרב נעטפים בחיבוק. כאן, עכשיו, חשתי שאני צריך לחבק ולעטוף את הסובבים אותי שנשארו בעורף. הם הרגישו פגועים. בכל מפגש עם אזרחים הייתי חייב להכניס דברים לפרופורציות. איך למרות ההפתעה וההצלחות הראשוניות של הסורים והמצרים הצלחנו - במחיר דמים עצום - לסיים את המלחמה כשאנחנו בטווח תותחים מדמשק; הגענו אל הקילומטר ה-101 מעבר לתעלה כאשר הארמיה השלישית מכותרת. ללא אספקה שלנו –

היא היתה גוועת, ובהתקפה מסורת היא היתה מושמדת.
תוצאות המלחמה גרמו למצרים לבקש הפסקת אש, להגיע להפרדת כוחות
ולהשגת הסכמים בחזית העיקרית, החזית המצרית, וכך גם בחזית הסורית. את
כל זה הייתי חייב לספר ולהדגיש ולשוב לספר ולהדגיש.

לימים. בהיותי שר הביטחון, פגשתי את נשיא מצרים חוסני מובארק, שהביא
איתו לפגישה את שר המלחמה המצרי, הגנרל טנטאווי. בשלב מסוים פרשנו
הגנרל טנטאווי ואנוכי עם המזכירים הצבאיים לחדר נפרד. ידעתי שהוא פיקד
במלחמת יום הכיפורים על גדוד 16 בדיוויזיה 16, מולו נלחמתי עם הגדוד
בציר "טרטור". התיישבנו שנינו על מפות ותצ"א, ניתחנו את מה שהתרחש
באותה יממה. הוא מהזווית שלו, אני משלי. הוא תיאר את האבדות שספג, את
אלה שנפלו, בשלב מסוים, הוא סיפר, הם הרגישו מכותרים ואז שיפרו עמדות
לאחור. אני שטחתי בפניו את שלי, הסתכלנו אחד על השני, הבנו אחד את השני,
נשארנו לבדנו. נפרדנו בלחיצת יד חזקה, התחייבנו כי נעשה את כל שביכולתנו
למנוע מלחמות נוספות בין עמנו ונעשה כל שאפשר לחזק את השלום ואת
הקשר בינינו.

אני אישית הסקתי מסקנות חשובות מהמלחמה הקשה והכואבת שעברנו,
מהמהלכים שלפניה, בעת המלחמה ואחריה, ואלה בהמשך שירותי
בצה"ל ובמערכת הביטחון:
עלינו לקחת את איומי האויב ברצינות, לשקול את כוונותיו, את המוכנות שלו
ואת יכולותיו.
עלינו לקיים הערכת מצב מדויקת ומדוקדקת, להיות מאומנים, חמושים ומוכנים
ככל האפשר. כל הכנה וכל פעולה שהוכנה כראוי ומנעה עימות – היא טובה
ויעילה מכל התנגשות שהיתה מתרחשת.
עלינו להכיר היטב את האויב והשטח שבתחום האחריות שלנו להיערך
לקראתו במתארים מחמירים ולא מקילים, ובוודאי שלא מזלזלים.
ידעתי יכולת כוחותינו התאמתן לתוכניות לפקודות ולמשימות שמאפשרות
את ביצוען בשלמות אל מול המטרה שנקבעה.
על המפקדים להיות בעמדות פיקוד קדמיות, לשמוע ולראות מקרוב את
ההתרחשויות ועל בסיסן לקבל החלטות מתחייבות ונכונות.
עלינו לקיים תחקירים מדויקים, לעתים כואבים, חשופים ואמיתיים
ללמוד מהלקחים איך לפעול טוב יותר בעתיד.
אל לנו לזלזל באויב, אך גם אין להפריז בהערכת יכולותיו – שלא נגיע חס

וחלילה לשיתוק הנכונות להתמודדות. המוכנות והתעוזה יביאו לתוצאות טובות
במבצעים ובמלחמות וזו אחריותו של כל מפקד!
כל אחת מהתובנות האלו נרכשו בדם יקר. זו הסיבה שהן הלכו איתי לכל
תחנות חיי הצבאיים מאז אוקטובר 1973. הפנמתי אותן ודאגתי שכל קצין ולוחם
תחת פיקודי - יכירו וישננו אותן.